

ناگهان شعر

دو شعر از استاد محمد قهرمان

شعر اول:

همچون ستاره شب چشم‌به‌راهم نشانده‌اند
مانند شب به‌روز سیاهم نشانده‌اند
گرد خبر نمی‌رسد از کاروانِ راز
شد روزها که بر سرِ راهم نشانده‌اند

در مرگ آرزو نفس سرد می‌زنم
چون باد در شکنجه‌آه‌م نشانده‌اند
غافل گذشت قافله‌شادی از سرم
آن یوسفم که در دل چاهم نشانده‌اند

هر روز شیونی است ز غمخانه‌ام بلند
در خون صد امید تباهم نشانده‌اند
از پستی‌وبلندی طالع جو گر دباد
گاهم به اوج برده و گاهم نشانده‌اند

از بیم خیز ناک تو دم نمی‌زنم
آیینه در برابرِ آهم نشانده‌اند
شرم‌زنند به بزم توره نظر هنوز
صد درد ز کمین نگاهم نشانده‌اند

در ماتم دوروز هستی به باغ دهر
تنها بنفشه نیست مرا هم نشانده‌اند

شعر دوم:

در ره صبح سوختم بس که چراغ دیده‌را
دیدم و در نیافتم سر زن سپیده‌را

دیده شب نخفته‌ام پنجره‌ای است نیمه‌وا
تا به نظاره ایستد صبح ز ره رسیده‌را

هر سحر آفتاب را شوق به مشرق آورد
دل سوی شرق می‌کشد غربت غرب دیده‌را

مژده‌وصل چون رسد صبر و قرار می‌رود
خواب ز دیده‌می‌پرد بوی سحر شنیده‌را

بس که شده‌است موج‌زن تنگدلی در این چمن
نیست امید واشدن غنچه‌نودمیده‌را

زخمی تیغ زندگی جان از اجل نمی‌برد
پای گریز کی بود صید به خون تپیده‌را

بار جهان ز دوش خود گر چه فرو گذاشتم
لیک امیدار استی نیست قد خمیده‌را

یاد گذشته چون کنی حال ز دست می‌رود
در پی جست‌وجو مشورنگ ز رو پریده‌را

گر دل‌روشت بود قطع نظر ز رفته کن
چشم‌پی نمی‌دود آتش به رخ دویده‌را

مطلب اگر بزرگ شد خار و خس ره طلب
بستر پر نیاں شود رنج سفر کشیده‌را

گر غم عشق را ز من کس نخرد به عالمی
کیست که رایگان دهد جنس به جان خریده‌را

موج ز خودرمیدام در دل بحر پرخطر
شورش من ز جابر د ساحل آرمیده‌را

نیست عجب که پاک شد نقش قدم ز هم‌هی
بس که ز سر گرفته‌ام راه به سر سیده‌را

دو شعر از صائب تبریزی

شعر اول:

مرا از لاف نه عجز سخن کوتاه‌بان دارد
ز جوهر تیغ من بند خموشی بر زبان دارد

نه از منزل خبر دارم، نه از فرسنگ آگاهی
سر زنجیر مجنون مرا ینگ روان دارد

شکستم قدر خود را جستن در مان، ندانستم
که اینجا موم‌یابی نیز در استخوان دارد

در آن صحرا که مرغ من ز غفلت دانه می‌چیند
زمین از تار و پود دام در بر پر نیاں دارد

چه بی در است بلبل در میان نغمه‌پر دازان
که با شغل گرفتاری دماغ گلستان دارد

پناهی نیست در روی زمین خوش‌تر ز بی‌رگی
کجا خار سر دیوار پروای خزان دارد؟

کدامین گرم‌ویار باز این صحر افسوسد؟
که هریگی در این‌وادی یقینی در دهان دارد

به‌دست خود سلیمان مور را از خاک می‌گیرد
که می‌گوید سبک‌رویی بزرگی را زیان دارد؟

به‌جرم این که چون گل خنده‌رو افتاده‌ام صائب
به قصد جان من هر خار تیری در کمان دارد

شعر دوم:

با کمال احتیاج، از خلق استغنا خوش‌است
بادهان خشک‌مردن، بر لب دریا خوش‌است

نیست پروا تلخ کامان از تلخی‌های عشق
آب در دیار مذاق ماهی دریا خوش‌است

کوه طاقت بر نمی‌آید به موج‌حادثات
لنگر از زطل گران کردن در این دریا خوش‌است

بادبان کشتی می‌نعره مستانه‌است
های‌وهوی می‌کشان در مجلس صهباخوش‌است

خرقه تزویر از باد غرور آبیستن‌است
حق پرستی در لباس اطلس و دیبا خوش‌است

ماه در ابر تُنک جولان دیگر می‌کند
چهره طاقت، نه‌ان در پرده شب‌باخوش‌است

هر چه رفت از عمر، یاد آن به نیکی می‌کند
چهره امروز در آیینه فردا خوش‌است

فکر شبنه تلخ دارد جمعه اطفال را
عشرت امروز بی‌اندیشه فردا خوش‌است

برق را در خرمن مردم تماشا کرده‌است
آن که پندارد که حال مردم دنیا خوش‌است

زور بر راه آورد چون راه‌رو تنها شود
از دو عالم، دشت پیمای طلب تنها خوش‌است

ناقصان در پرده ظلمت نمی‌بینند نور
ورنه پیش کاملاً ناپاووس سر تا پا خوش‌است

هیچ کاری بی‌تأمل گر چه صائب خوب نیست
بی‌تأمل آستین افشاندن از دنیا خوش‌است

صائب لهجه خراسانی

به مناسبت دهم تیر ماه، زادروز استاد محمد قهرمان، یکی از ۵ یار خراسانی رهبر انقلاب

نگاهی به ابعاد کمتر شناخته‌شده شعر او داشته‌ایم. این شاعر ذوالفنون در زمینه ترانه‌و تصنیف سرایی نیز با بزرگانی مانند استادان روح‌ا... خالقی، جلیل شهناز، محمد رضا لطفی و... همکاری داشته‌است

داده بود، بعد از به پایان رساندن تحصیلاتش از تهران به مشهد برگشت. به کلی قید ادامه مسیر در رشته حقوق را زد و تصمیم گرفت چند سالی را در روستای کوچک «خرم‌آباد» در نزدیکی مِه‌ولات به کشاورزی بپردازد. بعد هم با فرشته‌قهرمان (نوه‌عموی خود) ازدواج کرد. پس از ازدواج برای امرار معاش مجبور شد شغل‌های متعددی از جمله اشتغال در بانک و ... را تجربه کند؛ اما روح‌نا‌آرام محمد قهرمان و عشق او به ادبیات، اشتغال در این کارها رِیس می‌زد تا این که در دهم آذر ۱۳۴۰ به عنوان کتابدار دانشکده ادبیات مشهد مشغول کار شد، شغلی که تا زمان بازنشستگی در آن ماند و پژوهش‌های فراوانی از خود به یادگار گذاشت.

تعداد بی‌شماری از افرادی که در دریای پر تلاطم ادبیات به در جات بالایی رسیده‌اند و گوهر هنر را از عمق این دریا بیرون کشیده‌اند، در رشته ادبیات تحصیل نکرده‌اند. اما با وجود این، چه در عرصه سرودن شعر و چه در عرصه پژوهش‌های ادبی، توجه بسیاری از صاحب نظران و عالمان این حوزه را به سمت و سوی آثار خود جلب کرده‌اند. یکی از این افراد، زنده یاد استاد محمد قهرمان (زاده ۱۰ تیر ۱۳۰۸ در تربت حیدریه و در گذشته ۲۸ اردیبهشت ۱۳۹۲ در مشهد) است. او در سرودن شعر سبک هندی به جایگاهی رسیده که بسیاری از استادان این حوزه به او لقب «صائب‌روزگار ما» را داده‌اند. اما برخی جنبه‌های شعری این شاعر گرانمایه تا حدودی مغفول مانده که در ادامه به دو بخش آن می‌پردازیم.

■ **نفرت از درس‌های دانشکده**
همواره از استاد محمد قهرمان، به عنوان یکی از شاعران «حلقه پنج یار خراسانی» رهبر معظم انقلاب یاد می‌شود. او از دوران جوانی همنشین بزرگانی مانند مهدی اخوان ثالث، عماد خراسانی، محمدرضا شفیعی کدکنی و بسیاری از شاعران نامدار زمان خود بود. در محافل شعری خراسان هم اسم و رسمی داشت. اما آن‌گونه که خودش می‌گوید در تحصیلات دانشگاهی اش در رشته حقوق به هیچ عنوان حرفی برای گفتن نداشت. در کتاب «شناخت‌نامه استاد محمد قهرمان» در این باره از قول خودش آمده است: «نفرتی که از درس‌های دانشکده حقوق داشتم سبب شد که دوره سه ساله آن را مشعشعانه در ۶ سال بگذرانم و رساله‌ام را چهار سال بعد تحویل بدهم.»
این شاعر زاده روستای امیرآباد تربت حیدریه بود که در کودکی پدر و مادرش را از دست

پدیده‌نوظهور قرن یازدهم

درباره شعر، شخصیت وزمانه صائب تبریزی، شاعر بزرگ سبک هندی به مناسبت ۱۰ تیر، روز بزرگداشت او

ستاره منوچهری- صائب از خاک پاک تبریز است /

هست سده‌ی گر از گل شیراز». امروز ۱۰ تیرماه، فرصتی برای بزرگداشت صائب تبریزی، شاعر بزرگ سبک هندی در قرن یازدهم هجری است. میرزا محمدعلی فرزند میرزا عبدالرحیم بازرگان تبریزی، متخلص به صائب و معروف به میرزا صائب بین سال‌های ۱۰۰۰-۱۰۰۷ هجری در تبریز به دنیا آمد. در سال ۱۰۱۲ هجری، زمانی که شاه عباس صفوی قلعه تبریز را فتح کرد، پدر صائب همراه با گروهی از بازرگانان تبریزی به اصفهان رفت. میرزا محمدعلی یا میرزا صائب در اصفهان پرورش یافت و بزرگ شد و در جوانی به سفر حج رفت و بعد از زیارت خانه خدا، به خراسان و پابوسی امام رضا(ع) رفت و سرود: «شکر لله که بعد از سفر حج صائب/ عهد خود تازه به سلطان خراسان کردم».

صائب پس از بازگشت به اصفهان، خیال سفر به هند به سرش زد و برخلاف میل پدر و خانواده، ایران را ترک کرد و راهی هندوستان، سرزمین افسانه‌ها شد. وقتی صائب اصفهان را به مقصد هند ترک می‌کرد، سال ۱۰۳۴ هجری بود و تمام آن‌چه با خود برد، دفتر شعری بود که وقتی به کابل رسید، آن را به عنوان اولین دفتر اشعار خود مرتب کرد و سر و سامان داد. صائب با همراهی ظفر خان، والی کابل، به لاهور و کشمیر و اگره و برهانپور سفر کرد. صائب حدود ۹ سال از عمرش را در هندزنگی کرد و بعد به وطن بازگشت. در ادامه بیشتر از زندگی و سبک شعری صائب تبریزی که از جمله شاعران مهاجر ایرانی به شمار می‌رود، می‌خوانید.

■ صائب، ملک‌الشعرای ایران در قرن ۱۱

وقتی صائب تبریزی بعد از ۹ سال دوری از وطن، به دیار خود برگشت، سام میرزا، ملقب به شاه‌صفی، نوه شاه‌عباس بزرگ پادشاه ایران بود. شاه‌صفی با همه‌معایبی که داشت، اهل ذوق بود و به شاعران علاقه داشت. پس از شاه‌صفی، فرزندش شاه‌عباس ثانی به سلطنت رسید. در طول ۲۴ سال پادشاهی شاه‌عباس ثانی، صائب تبریزی به اوج شهرت رسید و ملک‌الشعرای ایران شد. در دوره سلطنت شاه سلیمان در سال ۱۰۷۷، گرد پیروی بر چهره صائب نشسته بود و کمتر به دربار رفت‌وآمد داشت اما همچنان مورد احترام و عزت بود.

کدهای زبانی کند؛ استاد قهرمان از این جهت شاعری بی‌نظیر است..»

■ **همکاری با استادان جلیل شهناز، لطفی و...**
یکی از موارد دیگری که تا امروز درباره شعر استاد قهرمان کمتر به آن پرداخته‌شده توانایی کم نظیر این استاد مسلم شعر در سرودن تصنیف است. شاید کمتر کسی خبر داشته باشد که تا امروز خوانندگانی مانند علیرضا قربانی، سینا سرلک و ..... که از خوانندگان صاحب‌نام هم‌روزگار ما هستند، تصنیف‌هایی از استاد قهرمان را اجرا کرده‌اند. در سابقه این نوع همکاری هانام‌آهنگ‌سازی مانند جلیل شهناز، استاد لطفی و مرحوم خالقی نیز به چشم می‌خورد. مرتضی امیری اسفندقه که خود از نام‌آوران عرصه شعر است کتابی به نام «فرشته مهر» گردآوری کرده و در این اثر ارزشمند به معرفی برخی آثار استاد قهرمان پرداخته است. او در یادداشتی

نوشته است: «استاد بر روی آهنگ‌های (ملودی) خاصی از ساخته‌های درویش‌خان و که و ها که کلام گذاشته اند. سال ۱۳۷۰ عباس فرامرز، استاد سنتور خراسان، نـسواری از

از ایران و هند تا عثمانی پیچیده بود. ثبت است که مشتاقان سخن صائب از دور و نزدیک و برخی پای پیاده به اصفهان می‌شتافتند تا به دیدار او مشرف شوند.

■ چرا سبک هندی به وجود آمد؟

صائب تبریزی از سرآمدان سبک هندی یا سبک اصفهانی است. اما چرا سبک هندی به وجود آمد؟ شعر مثل هر موجود زنده‌ای مراحل مختلفی را طی می‌کند تا به کمال برسد. سرگذشت شعر فارسی هم تابع این اصل طبیعی است. دکتر پرویز ناتل خانلری می‌نویسد: «از قرن نهم به بعد گروهی از شاعران در پی آن برآمدند که از تقلید و تکرار پرهیزند و راهی که پیش گرفتند بیان احساسات صمیمانه و صادقانه در غزل بود». صائب تبریزی تنها شاعری است که پس از حافظ طریقه‌ای مستقل و ممتاز دارد. او نماینده کامل سبک زمان و زبان مردم خود است. پس بیراه نیست اگر او را شاعر منحصر به فرد سبک هندی یا اصفهانی بدانیم.

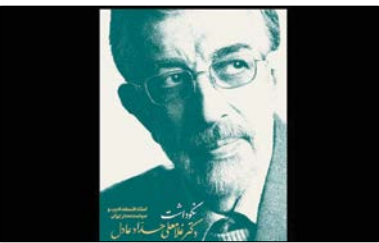
■ مضمون شعر و غزل صائب

«با تن آسانی سخن صائب نمی‌آید به دست / صید معنی را کمندی به پیچ‌و تاب نیست». به نظر صائب، شاعر باید حرفی برای گفتن داشته باشد و این سخن باید همچون کشف تازه‌ای شگفت‌آور باشد. او معتقد است برای یافتن مضمون در جهانی که همه چیزش کهنه و تکراری است، راهی نیست جز این که روش نگرستن و برداشتن نشود: «یک عمر می‌توان سخن از زلف یار گفت / در بن‌دان مباحث که مضمون نمانده‌است». منابع مضمون‌های صائب، انسان و جهان است؛ مجموعه‌ای است از تضادها. ذهن او مدام می‌کوشد که نسبتی بین انسان و طبیعت و طبیعت و انسان برقرار کند. بیهوده است اگر در دیوان صائب جست‌وجوی عشق و شیدایی کنیم. شور عاشقی سده‌ی شیدایی مولانا در غزل‌های او نیست. اصلاً چرا باید صائب را با سده‌ی و مولانا مقایسه کنیم؟ زیرا که صائب پدیده‌ای است نوظهور. او نماینده نوعی خاص از غزل است که پس از حافظ برای فرار از ابتدایی که مقلدان حافظ به آن دچار شده بودند، به وجود آمده‌است. یکی از موضوعات رایج غزل صائب، حسب حال است. شاید در لایه‌ای این غزل‌ها بتوان شخصیت و روحیه و خلقیات او را تجسم کرد: حساسیت شدید بوی قراری، مردم‌گریزی، حیاء نرم‌خویی، فرار از تقلید و تعریف از خود.

ادب‌و هنر

ادبی هنری

نکوداشتی برای غلامعلی حداد عادل

مراسم نکوداشت غلامعلی حداد عادل، ۱۱ تیرماه برگزار می‌شود. به گزارش ایسنا، این مراسم توسط انجمن آثار و مفاخر فرهنگی روز دوشنبه، ۱۱ تیرماه از ساعت ۱۷، در تالار وحدت برگزار می‌شود. غلامعلی حدّاد عادل، رئیس فرهنگستان زبان و ادب فارسی و رئیس بنیاد سعدی و سیاستمدار زاده ۱۹ اردیبهشت ۱۳۲۴ است. او دکتری فلسفه خود را از دانشگاه تهران دریافت کرده‌است. «ترجمه قرآن کریم»، «حج، نماز بزرگ»، «آسیب‌شناسی تربیت دینی»، «جایی‌ها»، «با احترام: مجموعه مقالات اهداشده به استادان»، «مقالات کانتی»، «محض اطلاع: تحلیل محتوای جلد هفتم یادداشت‌های علم» و... از جمله آثار او هستند.

اردشیر کامکار با موسیقی کردستان در تالار وحدت

کنسرت گروه «اردشیر کامکار» ۱۱ تیرماه با اجرای قطعاتی از موسیقی کردستان در تالار وحدت برگزار می‌شود. به گزارش روابط عمومی بنیاد رودکی، گروه موسیقی اردشیر کامکار به خوانندگی شاهرخ هدایتی شاگاه دوشنبه- ۱۱ تیرماه- ساعت ۲۱:۳۰ با اجرای قطعاتی از موسیقی کردی در تالار وحدت روی صحنه می‌رود. اردشیر کامکار متولد آبان ۱۳۴۱ در سنندج آهنگ ساز، نوازنده کمانچه، قیچک، دف و ویولن است. کامکار همواره برای گسترش هر چه بیشتر قابلیت‌های ساز کمانچه کوشیده است. وی با استفاده از تکنیک‌های خاص ویولن و پوزیسیون‌های ویولن بر روی ساز کمانچه توانست چهره‌ای دیگر از این ساز را به نمایش بگذارد.

علی نصیریان، روی صحنه با «سی صد»

علی نصیریان، بازیگر پیش‌کسوت سینما و تئاتر با کنسرت-نمایش «سی صد» به صحنه بازگشت. علی نصیریان، بازیگر و کارگردان پیش‌کسوت تئاتر تا با داستان جدید کنسرت-نمایش «سی صد» به نام گات، کاری از سهراب پورناظری روی صحنه می‌رود. پیش‌ازاین نیز خبر حضور بازیگرانی چون نوید محمدزاده، بهرام رادان و بهرام افشاری در این پروژه منتشر شده بود. به گفته سهراب پورناظری، «سی صد» با داستان «گات» به دنبال برکشیدن مفاهیم کهن و انسان‌ساز ایرانی روی صحنه موسیقی و نمایش است. در تهیه و تولید پروژه جدید پورناظری بیش از ۳۰۰ نفر به‌طور مستقیم حضور دارند.

نویسنده هندی برنده جایزه قلم «پین تر»

جایزه قلم پین تر ۲۰۲۴ به «آرونداتی روی» نویسنده هندی اهدا می‌شود. به گزارش خبرگزاری مهر به نقل از سایت جایزه، نویسنده هندی آرونداتی روی برنده جایزه قلم پین تر ۲۰۲۴ شد. او این جایزه را در مراسمی به میزبانی کتابخانه بریتانیا ۱۰ اکتبر ۲۰۲۴ دریافت خواهد کرد. این جایزه که به یاد هرولد پین تر نویسنده فقید بریتانیایی تأسیس شده، هر سال به یک نویسنده شجاع که برای دفاع از آزادی بیان فعالیت می‌کند، اهدا می‌شود.